

Katarzyna Małecka-Kowalczyk

KATALOG

ŚRODKÓW ZABEZPIEZAJĄCYCH

W KODEKSIE KARNYM SKARBOWYM

W Kodeksie karnym skarbowym katalog środków zabezpieczających został enumeratywnie wymieniony w art. 22 § 3. Zgodnie z tym przepisem środkami zabezpieczającymi są:

- 1) elektroniczna kontrola miejsca pobytu;
- 2) terapia;
- 3) terapia uzależnień;
- 4) pobyt w zakładzie psychiatrycznym;
- 5) przepadek przedmiotów;
- 6) zakazy wymienione w § 2 pkt 5 k.k.s., tj. zakaz prowadzenia określonej działalności gospodarczej, wykonywania określonego zawodu lub zajmowania określonego stanowiska.

Jednakże środki zabezpieczające, pomimo ich taksatywnego wskazania w przedmiotowym przepisie, nie zostały w sposób szczegółowy opisane w Kodeksie karnym skarbowym, ale na mocy art. 20 § 2 k.k.s. należy ich opis recypować z Kodeksu karnego. Mając na uwadze powyższe rozwiązanie można przyjąć, że jego celem było ujednoclenie systemowe środków zabezpieczających stosowanych zarówno na gruncie Kodeksu karnego, jak i Kodeksu karnego skarbowego. Warto w tym miejscu zauważyć, iż odmiennie od wcześniejszych regulacji nowe przepisy dotyczące środków zabezpieczających są ze sobą ściśle powiązane, a ich wzajemne zakresy będą się krzyżować, co oznacza, że każdy środek określony w art. 22 § 3 k.k.s., przy zastosowaniu zasad określonych w art. 93b k.k., będzie można zastosować do każdego sprawcy określonego w art. 93c k.k. na czas określony w art. 93d k.k. Wyjątek dotyczy jedynie umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, gdzie ustawodawca w sposób bezpośredni wskazał, w art. 93 § 5, że sąd orzeka ten środek jedynie wówczas, gdy ustawa tak stanowi¹. Istotnym jest również zapis § 4 art. 93 stanowiący, że

¹ I. Zduński, *Środki zabezpieczające w projekcie nowelizacji kodeksu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 3, s. 52 oraz <http://legislacja.rcl.gov.pl>; projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy, s. 35.

wobec tego samego sprawcy można orzec więcej niż jeden środek karny (również w tym przypadku należy pamiętać o zasadzie współmierności orzekanych środków).

Wprowadzenie nowych rozwiązań w zakresie środków zabezpieczających zarówno na gruncie prawa karnego jak i jego niejako odwzorowanie w przepisach Kodeksu karnego skarbowego, a także innych ustaw (w tym tej z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie życia lub wolności seksualnej innych osób), zdaniem części doktryny może prowadzić do powstania nowej gałęzi prawa – prawa zabezpieczającego, którego główną funkcją będzie zabezpieczenie społeczeństwa przed naruszeniem dóbr prawnych przez osoby z szeroko rozumianym zaburzeniem osobowości².

Zagadnienia ogólne

Środek zabezpieczający na gruncie przepisów Kodeksu karnego skarbowego może zostać orzeczony wobec osoby³, która dopuściła się popełnienia przestępstwa skarbowego:

- która nie ponosi odpowiedzialności ze względu na niepoczytalność (postępowanie zostało umorzone wobec sprawcy na podstawie art. 11 § 1 k.k.s. z uwagi na niepoczytalność sprawcy);
- miała ograniczoną poczytalność określoną w art. 11 § 2 k.k.s.;
- poniosła odpowiedzialność za popełnienie przestępstwa w związku z uzależnieniem od alkoholu lub działania podobnego środka.

Pozostały krąg podmiotów wskazanych w artykule 93b § 3 i 4 nie będzie miał zastosowania do sprawców przestępstw i wykroczeń skarbowych⁴.

² A. Barczak-Oplustii, *Charakter środków zabezpieczających w nowelizacji kodeksu karnego z 20.02.2015. Wprowadzenie do dyskusji*, „Palestra” 2015, nr 7-8/2015, k. 114.

³ Odnotać można również, że ustawodawca posługuje się terminem sprawcy, co zdaniem np. K. Postulskiego oznacza, iż ma on zastosowanie jedynie do grupy podmiotów umieszczonych w art. 18 § 1 k.k. (sprawca pojedynczy, współsprawca, sprawca polecający) i nie może być stosowany do niesprawczych form popełnienia przestępstwa w postaci podżegania i pomocnictwa. Należy podkreślić, że podżegacz i pomocnik popełniają własne przestępstwa i jako postacie zjawiskowe przestępstwa są one zrealizowane (w odróżnieniu od postaci sprawczych w momencie realizacji znamion tych postaci zjawiskowych) w momencie zakończenia nakłania lub udzielania pomocy. K. Postulski, *Środki zabezpieczające jako forma reakcji karnej*, GSP 2008, nr 1 s. 313, por. również wyrok SA w Białymstoku z dnia 25.06.2002 r. sygn II AKa 112/02 KZS 2002, nr 12, poz. 51.

⁴ Warty podkreślenia jest, iż nowe przepisy – odmiennie niż stare – wskazują, że w przypadku sprawców czynów zabronionych popełnionych w stanie całkowitej lub częściowej niepoczytalności, związek czynu z chorobą psychiczną lub umysłową niezbędny jest tylko dla zastosowania środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym. Zakres zaburzeń został również rozszerzony o zaburzenia osobowości.

Artykuły 93b i 93d k.k. wskazują natomiast na przesłanki i mechanizmy stosowania środków zabezpieczających z wyjątkiem tych, które dotyczą sprawców skazanych na karę 25 lat lub dożywotniego pozbawienia wolności.

W tym miejscu warty podkreślenia jest fakt, iż środek zabezpieczający nie jest karą i nie może być tak traktowany, dlatego jego orzeczenie jest możliwe jedynie wówczas, gdy jest to **konieczne**, aby zapobiec ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego, a inne środki prawne, które mogą zostać orzeczone są niewystarczające. Wyrażona zasada subsydiarności wskazuje, iż sąd powinien rozważyć czy prawdopodobieństwo popełnienia przez sprawcę nowego czynu zabronionego może być zredukowane w drodze leczenia bez orzeczenia środka zabezpieczającego, co oznacza konieczność dokonania oceny skuteczności oddziaływania alternatywnych środków oddziaływania i winno znaleźć odzwierciedlenie w uzasadnieniu orzeczenia⁵.

Ponadto w przepisach ujęte są kwestie gwarancyjne mające na celu uchylenie środka zabezpieczającego, gdy jego stosowanie nie jest już konieczne⁶. Można zatem przyjąć, że poprzez użycie słowa „konieczne” ustawodawca wskazuje, że stosowanie tego środka ma charakter wyjątkowy i jeśli tylko w inny sposób możliwe jest zapobieżenie ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego należy odstąpić od stosowania tego środka. Taki charakter gwarancyjny ma również brak oznaczenia okresu na jaki ma być zastosowany środek – nakazując tym samym sądowi kontrolę jego stosowania. Warty odnotowania jest również zapis, w którym ustawodawca wskazał, iż sąd może zmienić środek lub sposób jego wykonania, jeśli wcześniej zastosowany środek zabezpieczający stał się nieodpowiedni lub jego wykonanie nie jest możliwe.

Ustawodawca wskazał również, iż stosując środek zabezpieczający i określając sposób jego wykonania sąd powinien wziąć pod uwagę:

- stopień społecznej szkodliwości czynu zabronionego, którego sprawca może się dopuścić⁷;
- prawdopodobieństwo jego popełnienia;
- potrzeby i postępy w terapii lub terapii uzależnień.

Takie wyliczenie nakłada na sąd obowiązek ważenia zarówno interesu społeczeństwa, jak i postawy sprawcy, w szczególności jego potrzeb i postępow w terapii. A zatem zastosowany środek zabezpieczający powinien być odpowiedni

⁵ I. Zduński, *Środki zabezpieczające w projekcie nowelizacji...*, *op. cit.*, s. 54.

⁶ Na gruncie wcześniej obowiązującego prawa ustawodawca posługiwał się sformulowaniem „niezbędne”. Wprawdzie słowa „niezbędne i konieczne” wydają się być synonimami, to zmiana ta związana była z treścią Konstytucji, która posługuje się słowem „konieczne” w zakresie, w jakim przewiduje ograniczanie praw podmiotowych.

⁷ Orzeczenie środka karnego winno uwzględniać stopień społecznej szkodliwości i tym samym skutkować wyborem odpowiedniego środka. Nie jest tożsame to z przyjęciem ustawowego zagrożenia przewidzianego w sankcji danego przepisu karnoprawnego, ale winna być każdorazowo rozpatrywana indywidualnie zarówno przez pryzmat strony podmiotowej, jak i przedmiotowej, a przede wszystkim wskazań zamieszczonych w art. 115 § 2 k.k.

do stopnia społecznej szkodliwości czynu, który sprawca może popełnić oraz prawdopodobieństwa jego popełnienia, a także uwzględniać potrzeby i postępy terapii⁸.

Mając na uwadze to, że środki zabezpieczające mają charakter prewencyjny, ustawodawca przewidział możliwość ich stosowania również na etapie późniejszym. W przypadku sprawców, w odniesieniu do których środki zabezpieczające zostały orzeczone w oparciu o naruszenie norm prawa karnego skarbowego, możliwe jest zastosowanie sposobów przewidzianych w art. 93d § 4 i 6 k.k.⁹. Możliwe jest zatem orzeczenie środków zabezpieczających, ale tylko w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu, terapii i terapii uzależnień w stosunku do sprawcy, wobec którego wykonywana jest kara pozbawienia wolności, jednakże nie wcześniej niż na 6 miesięcy przed przewidywalnym warunkowym zwolnieniem lub odbyciem kary pozbawienia wolności. I tak w przypadku uchylecia środka zabezpieczającego w terminie 3 lat, w razie konieczności, sąd może ponownie zastosować ten sam lub inny środek zabezpieczający (jedynie z katalogu wymienionego w art. 93a § 1-3 k.k.). Wskazać jednak należy, że zapis tego przepisu został tak skonstruowany, iż możliwe jest orzeczenie tylko środków o charakterze wolnościowym, gdy taki środek był wcześniej stosowany, nie jest natomiast możliwe zastosowanie przepadku oraz zakazów¹⁰ (w przypadku Kodeksu karnego również nakazu). W moim przekonaniu to ograniczenie winno dotyczyć jedynie przepadku, który ze swej natury ma charakter jednorazowy.

W stosunku do sprawców wykroczenia skarbowego jedynym możliwym środkiem zabezpieczającym jest przepadek przedmiotów.

Katalog środków

Elektroniczna kontrola miejsca pobytu

Definicja legalna tego środka została zamieszczona w art. 93e k.k., który stanowi, że sprawca, wobec którego orzeczono przedmiotowy środek zabezpieczający, ma obowiązek poddania się nieprzerwanej kontroli miejsca swojego pobytu sprawowanej za pomocą urządzeń technicznych w tym noszonego nadajnika. Powtórzenie w Kodeksie karnym skarbowym tego samego zapisu co w Kodeksie karnym nie powinno rodzić innych problemów niż te, które mogą być związane ze stosowaniem tego środka na gruncie przepisów Kodeksu kar-

⁸ M. Pietrak, *Środki zabezpieczające w świetle nowelizacji prawa karnego*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 13, s. 705-706.

⁹ § 5 art. 93d k.k. dotyczy bowiem sprawców skazanych na karę 25 lat lub dożywotniego pozbawienia wolności, która nie jest możliwa do orzeczenia na gruncie przepisów k.k.s.

¹⁰ Orzeczenie środka zabezpieczającego w postaci zakładu psychiatrycznego byłoby możliwe, ale jedynie wówczas, gdy taki środek był stosowany wcześniej. Jednakże w większości opracowań można spotkać się ze stanowiskiem, iż stosowane mogą być tylko środki o charakterze wolnościowym.

nego. Szczegółowe rozwiązania dotyczące stosowania tego środka karnego zostały unormowane w rozdziale VIIa Kodeksu karnego wykonawczego, zatytułowanego System dozoru elektronicznego. Wskazać w tym miejscu należy, że samo zastosowanie elektronicznej kontroli pobytu nie wiąże się z nałożeniem na sprawcę jakichkolwiek zakazów lub nakazów, dla których ta kontrola miałaby stanowić zabezpieczenie. Zadaniem stosowania tego środka może być jednak, poza kontrolą miejsc, w jakich bywa sprawca, również konieczność kontroli wykonywania przez sprawcę środków karnych¹¹. W literaturze wskazuje się również, że oddziaływanie tego środka może polegać na działaniu niejako „odstrasżającym”, poprzez niechęć środowiska przestępczego do kontaktowania się osobą, w odniesieniu do której stosowany jest środek, w obawie przed rozpracowaniem przez organy ścigania.

Terapia, terapia uzależnień

Wprawdzie, jak wynika z wyczenia dokonanego przez ustawodawcę, są to dwa różne środki karne, jednak na potrzeby tego opracowania zostaną one potraktowane łącznie. Przepisy artykułu 93f § 1 i 2 k.k. stanowią, że sprawca, wobec którego została orzeczona terapia, ma obowiązek stawienia się w wyznaczonej przez sąd placówce w terminach wyznaczonych przez psychiatrę, seksuologa lub terapeutę i poddania się terapii farmakologicznej, zmierzającej do osłabienia popędu seksualnego, psychoterapii lub psychoedukacji w celu poprawy jego funkcjonowania w społeczeństwie. Natomiast sprawca, wobec którego orzeczono terapię uzależnień, ma obowiązek stawienia się we wskazanej przez sąd placówce leczenia odwykowego w terminach wyznaczonych przez lekarza i poddania się leczeniu uzależnienia od alkoholu, środka odurzającego lub innego podobnie działającego środka.

W przepisach wyraźnie wyodrębniono farmakologię od postępowania terapeutycznego, które może przybrać postać od psychoedukacji po zaawansowaną terapię kliniczną. Ustawodawca wyraźnie wskazał cel, jakim mają służyć te terapie, tj. w przypadku farmakologii – osłabienie popędu psychoseksualnego, a w przypadku oddziaływań psychoterapeutycznych – poprawę funkcjonowania sprawcy w społeczeństwie. Wprawdzie to sąd decyduje o wyborze środka, to jednak lekarz, psycholog lub psychoterapeuta (co słuszne) decyduje o metodzie leczenia.

W tym przypadku bezpośrednio zastosowanie przepisów Kodeksu karnego do przestępstw skarbowych nie jest w pełni zasadne, gdyż z jednej strony środek ten obejmuje terapię farmakologiczną, która moim zdaniem nie będzie miała zastosowania na gruncie prawa karnego skarbowego (osłabienie popędu seksualnego), a z drugiej pomijają mogące mieć szczególnie znaczenie na grun-

¹¹ W. Wróbel (red.), *Nowelizacja prawa karnego 2015 r. Komentarz*, Krakowski Instytut Prawa Karnego, Kraków 2015, s. 700.

cie tego prawa – uzależnienie od hazardu. Reasumując, „kalka” przedmiotowego środka (środków) jest wadliwa, gdyż nie odpowiada specyficze przestępstw skarbowych. W tym miejscu wskazać należy, iż środek (środki) ten może mieć zarówno charakter wolnościowy – psychoterapie, leczenie odwykowe, jak i może być realizowany w warunkach izolacyjnych – leczenie odwykowe typu zamkniętego czy też psychoedukacji poznawczo-behawioralnej realizowanej w zakładach karnych. W przypadku realizacji tego środka zabezpieczającego w warunkach izolacyjnych niezbędne jest uzyskanie zgody sprawcy (z wyjątkiem tych odbywanych w ramach kary pozbawienia wolności oczywiście)¹².

W literaturze podkreśla się, iż celem stosowania tego środka nie jest udzielenie pomocy sprawcy, ale redukcja zagrożenia dla społeczeństwa. Ponadto, jak wskazuje literatura, niestosowanie się do zasad związanych z realizacją tego środka, tj. niepoddanie się wskazanym wyżej rodzajom terapii lub leczenia nie może być podstawą odpowiedzialności karnej z art. 244b § 1 k.k.¹³.

Pobyt w zakładzie psychiatrycznym

Artykuł 93g statuuje zarówno przesłanki, jak i krąg podmiotów, wobec których może zostać orzeczony środek zabezpieczający w postaci orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym. Przepis ten, z uwagi na treść art. 22, ma bezpośrednie zastosowanie w prawie karnym skarbowym, jednak już jego pierwsza analiza wskazuje, iż część wskazanych w nim podmiotów, w stosunku do których mógłby zostać orzeczony ten środek, nie będzie odnosiła się do sprawców przestępstw skarbowych. Dotyczy to sprawcy, któremu została wymierzona kara dożywotniego pozbawienia wolności lub kara 25 lat pozbawienia wolności (k.k.s. takiej kary bowiem nie przewiduje), jak również wobec sprawcy dopuszczającego się przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych.

Zgodnie z treścią wskazanych wyżej przepisów, środek ten może zostać zastosowany, wobec osoby, co do której umorzono postępowanie o czyn zabroniony skarbowy popełniony w stanie niepoczytalności (w tym miejscu wskazać należy, iż treść przepisu art. 11 § 1 k.k.s. jest tożsama z treścią art. 31 § 1 k.k. z wyjątkiem wskazania na przestępstwo i wykroczenie skarbowe), jeżeli istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że popelni on ponownie czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym.

Środek ten może być zastosowany również w stosunku do osoby w razie

¹² *Ibidem*, s. 705; w innych opracowaniach można napotkać opinię, że nie jest konieczne wyrażenie zgody przez sprawcę. Jednakże argumentacja P. Zarzewskiego w zakresie dotyczącym gwarancji praw, jak i samej treści zapisu przepisu, przekonała mnie, iż taka zgoda jest konieczna w przypadku leczenia/terapii o charakterze stacjonarnym.

¹³ W literaturze pojawia się kwestia niemożności w ogóle stosowania art. 244b k.k. wobec osób, w stosunku do których zastosowano środki zapobiegawcze i konstytutywność tego przepisu – *ibidem*.

skazania jej za przestępstwo skarbowe w stanie ograniczonej poczytalności wskazanej w art. 11 § k.k.s. (tożsama uwaga, jak w zakresie art. 11 § 1 k.k.s. i art. 31 § 1 k.k.), jeżeli został skazany na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, a istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że popełni on czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym.

Wartym zauważenia jest, że ustawodawca w przypadku sprawcy, wobec którego umorzono postępowanie na podstawie art. 31 § 1 k.k. (art. 11 § 1 k.k.s.) wskazał, iż aby możliwe było zastosowanie środka zabezpieczającego w postaci orzeczenia pobytu w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym konieczne jest popełnienie przez niego czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości czynu („ponownemu popełnieniu”), gdy przy sprawcy skazanym na podstawie art. 31 § 2 k.k. (11 § 2 k.k.s.) takiej konieczności już się nie przewiduje. Jednak również w tym przypadku sąd, orzekając ten środek zabezpieczający, powinien mieć na uwadze zarówno społeczną szkodliwość czynu, który popełnił sprawca, jak i tego, co do którego istnieje wysokie prawdopodobieństwo popełnienia.

Środek ten może zostać zastosowany jedynie po to, aby zapobiec ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego o znacznej społecznej jego szkodliwości. Zapis artykułu 93b § 5 stanowiący, iż środek ten może być zastosowany jedynie wówczas, gdy ustawa tak stanowi nie jest potrzeby, gdyż wymóg ten został wskazany w przepisach odnoszących się konkretnie do tego środka. Jak już wspomniano, ocena stopnia społecznej szkodliwości czynu winna być każdorazowo badana przez sąd w konkretnym przypadku i nie jest tu możliwe posłużenie się jedynie zagrożeniem karnym w zakresie rodzaju i sankcji karnej danego czynu zabronionego. W takim wypadku niezbędna jest analiza przesłanek wskazanych w art. 115 § 2 k.k. i ich odniesienie w zakresie strony przedmiotowej i podmiotowej czynu, którego popełnieniu przez sprawcę należy zapobiec.

Wartym odnotowania jest zapis, iż uchylając środek zabezpieczający sąd może orzec inne środki zabezpieczające wskazane w katalogu art. 93a w pkt 1-3 (tożsame z tymi wskazanymi w k.k.s.).

Przepadek przedmiotów

Jest to jedyny środek zabezpieczający, który został odrębnie omówiony na gruncie przepisów Kodeksu karnoskarbowego (art. 43 k.k.s.). I może on dotyczyć zarówno sprawcy przestępstwa, jak i wykroczenia skarbowego. Może on być jednak stosowany jedynie wobec osoby, co do której umorzono postępowanie z uwagi zniesioną poczytalność. W stosunku do pozostałych sprawców czynów zabronionych przepadek będzie orzekany jako środek karny, a nie środek zabezpieczający. Nadal na gruncie nowych przepisów aktualny jest pogląd, że sąd rozstrzygający kwestię przepadku przedmiotów jako środka zabezpiecza-

jącego nie może uchylać się od merytorycznej kontroli zebranego w sprawie materiału dowodowego i zajęcia stanowiska w kwestii czy istnieją podstawy do uznania, że nastąpiło popełnienie czynu zabronionego (zob. postanowienie SN z dnia 22 kwietnia 1993 r. II KRN 47/93, OSNKW 1993, nr 7-8, poz. 51).

Zakazy: prowadzenia określonej działalności gospodarczej, wykonywania określonego zawodu lub zajmowania określonego stanowiska

Wskazać należy, iż środki (zwane inaczej środkami o charakterze administracyjnym) mają na celu nie leczenie sprawcy, ale pozbawienie sprawcy pewnych uprawnień lub zakazanie podejmowania pewnych działań, co w przypadku prawa karnego skarbowego zostało ograniczone do: prowadzenia określonej działalności gospodarczej, wykonywania określonego zawodu lub zajmowania określonego stanowiska. W doktrynie podkreśla się fakt, iż pomiędzy czynem, który sprawca może popełnić w przyszłości, a zastosowanym tytułem środka zabezpieczającego nakazem lub zakazem musi zachodzić funkcjonalne powiązanie¹⁴.

Przepisy intertemporalne

Wskazane wyżej uwagi dotyczące nowych rozwiązań w zakresie stosowania środków zabezpieczających wskazują, iż instytucja ta nabiera zupełnie innego wymiaru niż przed 1 lipca 2015 r. Jedną z fundamentalnych zasad prawa karnego jako takiego jest stosowanie ustawy względniejszej wobec sprawcy w tym zapisów ustawy starej. Zdaniem części doktryny, w sytuacji stosowania środków zabezpieczających możliwe byłoby odejście od tej reguły gwarancyjnej, gdyż „w przypadku zmiany normatywnej dotyczącej środków zabezpieczających powinna istnieć możliwość bezpośredniego stosowania ustawy nowej, jako przewidującej najbardziej skuteczne mechanizmy zapobiegania naruszeniom dóbr chronionych prawem”¹⁵.

Uwagi końcowe

Zdaniem doktryny kolejność wymienionych środków zabezpieczających nie jest przypadkowa, a ma ona unaocznic organowi orzekającemu kierowanie się zasadą jak najmniejszej dolegliwości tegoż środka. Nadto można w sposób wyraźny podzielić środki zabezpieczające, a wskazane w art. 22 k.k.s., na te o charakterze leczniczym i administracyjnym. Powyżej przytoczony podział powstał w oparciu o przepisy Kodeksu karnego sprzed 1 lipca 2015 r., ale nadal możliwe jest doko-

¹⁴ *Ibidem*, s. 734.

¹⁵ A. Barczak-Oplustii, *Charakter środków zabezpieczających w nowelizacji kodeksu...*, *op. cit.*, k. 121.

nianie takiego podziału. Wątpliwości może budzić jedynie ich nazwa, gdyż trudno uznać, iż elektroniczna kontrola miejsca pobytu ma charakter leczniczy.

Można przyjąć, że nowy model środków zabezpieczających wskazany w ustawie jest lepszy od wcześniej obowiązującego. Intencją ustawodawcy było rozszerzenie zakresu stosowania przedmiotowych środków (wyrażającą się zarówno w rozszerzeniu katalogu tych środków, jak i podmiotów, wobec których mogą być one stosowane). W uzasadnieniu projektu ustawy wyraźnie wskazano, iż systemowe ujęcie środków zabezpieczających ma umożliwić ich stosowanie w sposób obszerniejszy, bardziej elastyczny i swobodny. Warto podkreślić również, że uzasadnieniem wprowadzonych środków zabezpieczających miało być z jednej strony ich prewencyjne działanie – „służą one zabezpieczeniu przed zagrożeniem porządku prawnego, powodowanym przez sprawcę”¹⁶, a z drugiej – miałyby być stosowane w sposób najmniej uciążliwy do sprawcy i najmniej (tylko w takim zakresie jak to jest konieczne) ograniczać jego prawa. Jednakże część wprowadzonych zmian może budzić kontrowersje w szczególności w zakresie ochrony praw człowieka, co znalazło swój wyraz w sformułowanej przez Helsińską Fundację Praw Człowieka krytyce nowych zapisów¹⁷. Ponadto część przyjętych rozwiązań nie jest w pełni dostosowana do potrzeb praktyki. Stosowanie bowiem rozwiązań prawnych prawa karnego materialnego, a określonych w Kodeksie karnym, wprost na grunt przepisów prawa karnego skarbowego często powoduje, iż z jednej strony mają być stosowane przepisy, których realizacja w oparciu o przepisy karnoskarbowe nie jest możliwa, a z drugiej nie są realizowane pewne obszary charakterystyczne dla prawa karnoskarbowego. Powoduje to często niemożność albo stosowania niektórych przepisów, albo też analizowania (wykonywania czynności), które są pozbawione celowości z uwagi na charakter prowadzonego postępowania. Z drugiej strony pozostaje cały obszar nieuregulowany przepisami prawa, a charakterystyczny dla czynów opisanych w prawie karnym skarbowym.

Analiza nowych przepisów dotycząca środków zabezpieczających prowadzi jednak do wniosku, iż wytworzone na gruncie już nieobowiązujących przepisów zasady będą miały zastosowanie również w zakresie nowych. Przede wszystkim wymogi stawiane sądowi przy stosowaniu środków zapobiegawczych¹⁸.

¹⁶ Zob. Uzasadnienie projektu, s. 143.

¹⁷ M. Garwał, *Środki zabezpieczające w świetle ustawy nowelizującej z dn. 20.02.2015 r. Wybrane zagadnienia*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ” 2015, nr 1, s. 60.

¹⁸ Zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie podkreśla się, iż decyzję o zasadności stosowania środka podejmuje sąd, a nie biegli. Zadaniem biegłych jest ustalenie jaki jest stan zdrowia psychicznego sprawcy oraz sformułowanie medycznej prognozy prawdopodobieństwa popełnienia przez taką osobę czynu zabronionego określonej kategorii w przyszłości. Natomiast to sąd ustala jakie jest prawdopodobieństwo popełnienia takiego czynu *in concreto* i czy pozostawienie tej osoby na wolności grozi poważnym niebezpieczeństwem dla porządku prawnego, a także czy grozi popełnieniem przez niego czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości. Zob. K. Zgryzek, *Postępowanie w przedmiocie zastosowania środków zabezpieczających w polskim procesie karnym*, Katowice 1989, s. 126-127, Uchwała SN z dnia 12.10.1972r, sygn VI KZP 51/72, OSNKW 1972, nr 12, poz. 183.

Podsumowując, jako praktyk, chciałabym zwrócić uwagę, że wszystkie powyższe rozwiązania na gruncie prawa karnego skarbowego będą miały charakter marginalny. Jedynymi środkami tej gałęzi prawa, które mogą mieć praktyczne znaczenie, będą środki o charakterze administracyjnym, tj. przepadek oraz zakaz. Trudno bowiem wskazać, jakiego to czynu karnoskarbowego musiałaby dopuścić się osoba, w odniesieniu do której następnie umorzono by postępowanie na podstawie art. 11 § 1 k.k.s., aby możliwe było umieszczenie jej w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym (w sytuacji, gdy ustawodawca wprost wskazuje na jego ponowność). Jedynym możliwym sposobem szerszego stosowania wskazanych wyżej instytucji na gruncie prawa karnego skarbowego byłoby uznanie, iż czyn pierwotny (a więc ten, którego dopuścił się sprawca) może być zupełnie „oderwany” od czynu, w odniesieniu do którego istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że zostanie popełniony.

Bibliografia

Barczak-Oplustii A., *Charakter środków zabezpieczających w nowelizacji kodeksu karnego z 20.02.2015. Wprowadzenie do dyskusji*, „Palestra” 2015, nr 7-8.

Garwal M., *Środki zabezpieczające w świetle ustawy nowelizującej z dn. 20.02.2015 r. Wybrane zagadnienia*, Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ” 2015, nr 1.

Grzegorzczak T.H., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, LEX, 2009.

Kotowski W., Kurzępa B., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Wydanie II, Lexis Nexis, Warszawa 2007.

Michalski J., *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego. Tytuł I. Przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe*, Wyd. Prawnicze, Warszawa 2000.

Pietrak M., *Środki zabezpieczające w świetle nowelizacji prawa karnego*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 13, s. 705-706.

Postulcki J., *Środki zabezpieczające jako forma reakcji karnej*, GSP 2008, nr 1.

Prusak F., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz. Tom I (art. 1-53)*, Zakamycze, Kraków 2006.

W. Wróbel (red.), *Nowelizacja prawa karnego 2015 r. Komentarz*, Krakowski Instytut Prawa Karnego, Kraków 2015.

Zduński I., *Środki zabezpieczające w projekcie nowelizacji kodeksu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 3.

Zgryzek T., *Postępowanie w przedmiocie zastosowania środków zabezpieczających w polskim procesie karnym*, Katowice 1989.

<http://legislacja.rcl.gov.pl>; projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy, s. 35.

A CATALOG OF PROBATION MEASURES PROVIDED FOR BY THE POLISH FISCAL PENAL CODE

Abstract

This article deals with probation measures regulated by the Polish fiscal penal law that are currently applicable. Not only does it present new measures that have become applicable as a result of legal regulations as of July 1, 2015, but also provides their brief description and presents circumstances under which they may be applied. What is more, the article also includes deliberations regarding the application of the said institution in view of the provisions of the Penal Code pursuant to the content of the Art. 20 §2 of the Polish Fiscal Penal Code. Furthermore, the article also points to the principles of probation measures that have been delineated on the basis of the provisions previously in force and which according to the author still remain effective. In the last part of the article the author raises the issue of practical application of the said measures in particular cases.

